

BOLALAR HAYOTIDA MUSIQANING O'RNI VA ROLI

Turan International University talabasi

Umarjanovava Zulxumor

Annotatsiya: ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning hayotida musiqaning o'rni va roli, uning rivojlanishida muhim ahamiyati ko'rib chiqilgan

Kalit so'zlar: musiqa, san'at, ritm, madaniyat, maktabgacha ta'lim, tipologiya,

Maktabgachayoshdagibolalarningpsixologikxususiyatlarihartomonlamao'rga nilganvaturlitomonlardantekshirilgan. Va birinchi navbatda, tibbiyot va salomatlik maktabining asosiy mezonlari ko'rib chiqildi. Ta'lim va tarbiya tizimida o'zlashtirilgan bilimlarning asosiy yahviomi -bu shaxsning psixologik sog'lig'i fonga tushib, yuqoriga ko'tariladi. Shuning uchun hayotdan qoniqish yo'qligi, har xil qo'rquv va fobiyalar. Oiladagi munosabatlar bolaning shaxsini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, o'qituvchi va ota-ona munosabatlari juda muhimdir. Agar bolaning uyda va umumiy ta'lim muassasasida roli to'g'ri belgilansa, bolaning rivojlanishi to'g'ri bo'ladi. Tashqi ta'sir etuvchi omillar, ya'ni ijtimoiy vaziyat, o'yin orqali kattalar hayotiga kirish va maktabgacha yoshdagi bolaning ichki xususiyatlari berilgan.

Maktabgacha yoshdagi bolaning e'tiborining xususiyatlari hayotning har yilida sezilarli o'zgarishlarga duch keladi, ular dinamikada va barcha ko'rinishlarda (sezgi, intellektual, motorli) hisobga olinishi kerak; Ushbu yosh toifasi har birining psixologik xususiyatlarini batafsilroq ko'rib chiqish uchun shaxsiyat rivojlanishining uch bosqichiga bo'lingan. ranglar, o'lchamlar. Tafakkurning vizual-majoziy shakli ustunlik qiladi. Nutq qobiliyatlari sezilarli darajada oshadi va murakkab jumlar kundalik hayotda paydo bo'ladi. Jismoniy faoliyatga bo'lgan ehtiyoj juda yuqori (uyg'onish vaqtining yarmi). Ushbu

yoshdagi bolalarda tezlik, kuch, moslashuvchanlik, muvofiqlashtirish va chidamlilik faol rivojlanmoqda.

Diqqatni jamlash qobiliyati cheklanganligi sababli, siz turli xil faol harakatlar va dam olish o'rtasida almashishingiz kerak. Ushbu bosqichning asosiy vazifalari: bolaning jismoniy faoliyatga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, o'yin faoliyatini rivojlantirish, uning atrofidagi dunyo haqidagi bilimlarni kengaytirish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish. Har bir ota-ona uchun ularning farzandi o'ziga xos xususiyatlarga, xarakterga va temperamentga ega bo'lgan noyob shaxsdir.

Ko'pincha bolalar sizni muvaffaqiyatlari va yutuqlari bilan xursand qilishadi, lekin ba'zida sizning farzandingiz "hammaga o'xshamaydi" yoki "boshqa narsalarni qiladi" kabi tuyuladi. Shubhalarni yo'qotish va ota-onalarni ishontirish uchun men ko'plab maktabgacha yoshdagi bolalarga xos bo'lgan ba'zi psixologik xususiyatlar haqida gapirmoqchiman. Bir yoshdan uch yoshgacha bo'lgan bolalar nutq va vizual-samarali fikrlashni o'zlashtiradilar, buning natijasi ob'ektlarning maqsadi va ulardan qanday foydalanishni tushunishdir. Bolalar kattalarning harakatlarini nusxalashadi va ob'ektlarning nomlarini o'rganadilar. Atrofimizdagi dunyoni tushunishning yo'li esa sinov va xatolikdir. Shuning uchun bu yoshdagi bolalar o'yinchoqlarni ajratib olishni yaxshi ko'radilar.

Uch yoshga to'lgunga qadar shakllangan eng muhim qobiliyat -bu bolaning o'yin va xatti-harakatlar bilan shug'ullanish qobiliyati. 3-4 yoshda o'z-o'zini anglash rivojlanadi va u himoya qiladigan "men" obrazi shakllanadi; Shubhasiz, bu yoshda siz "men o'zim" iborasini bir necha bor eshitgansiz, uning yordamida bola boshqalarga ta'sir qilishni va o'z maqsadlariga erishishni o'rganadi.. Aggressiya, negativizm, o'jarlik, norozilik, o'zboshimchalik -bularning barchasi uch yillik inqirozning tabiiy belgilaridir. Ba'zida ota-onalar bolaning bunday reaksiyalaridan qo'rqib ketishadi va ular chaqaloqqa bosim o'tkazishga harakat qilishadi, lekin buning o'rniga ular yanada tajovuzkorlik yoki aksincha,

passivlik va izolyatsiyani olishadi. Bolaning ichki dunyosi qarama-qarshiliklarga to'la: u mustaqillikka intiladi va shu bilan birga kattalar yordamisiz vazifani bajara olmaydi, bola o'z oilasini yaxshi ko'radi, lekinuning erkinligi cheklanganligi sababli ulardan g'azablanadi.

Tasavvur va hissiy soha faol rivojlanmoqda. Bola allaqachon o'z muvaffaqiyatlari bilan faxrlanishni va o'z ishining natijalarini tanqidiy baholashni biladi; 4-5 yoshli bola so'z boyligining tez kengayishi va dunyoqarashining kengayishi bilan ajralib turadi. To'rt yoshli bola uchun asosiy savol "nima uchun?" U tengdoshlari bilan o'ynashga qiziqadi. U hissiy jihatdan barqaror va chidamli bo'ladi. Fantaziya faol rivojlanishda davom etmoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, to'rt yoshdan besh yoshgacha bo'lgan davrda bolani tarbiyalashdagi kamchiliklar salbiy ko'rinishlarga yordam beradi, ular asta-sekin ildiz otishi va barqaror salbiy xarakterli xususiyatlar bo'lib qolishi mumkin. To'rt yoshdan besh yoshgacha bo'lgan bolalar odamlar bilan muloqot qilishning turli usullarini o'rganadilar. Munosabatlar haqidagi bilim doirasini kengaytiring. Turli odamlar bilan xatti-harakatlarning o'ziga xos xususiyatlariga e'tibor qarating. Rolli o'yin alohida rol o'ynaydi. Qoidalarga rioya qilish qobiliyati shakllanadi.

Umumlashtirish va sabab-natija aloqasini o'rnatish ko'nikmalari namoyon bo'ladi. Qiziqish kuchayadi, bu o'qituvchilarga ushbu davrda juda ko'p miqdordagi kerakli ma'lumotlarni taqdim etishga imkon beradi, bu esa keyinchalik bolaning operativ xotirasida g'ururlanadi. Jismoniy jihatdan chaqqonlik va muvofiqlashtirish o'zining eng yuqori cho'qqisiga chiqadi. Bolalar muvozanatni saqlashlari mumkin, harakatlar aniqroq bo'ladi. Ammo 5-6 yoshda... Men-haqiqiy va men-ideal. Kattalarning baholariga hissiy qaramlik fonida, bolada e'tirof etish istagi paydo bo'ladi, bu ma'qullash va maqtov olish va o'z qadr-qimmatini isbotlash istagida namoyon bo'ladi. Va kattalarning ishonchini yo'qotmaslik va ko'pincha o'zini hujumlardan himoya qilish uchun bola o'z xatolarini bahona qila boshlaydi, aybini boshqalarga yuklaydi va hatto yolg'on gapiradi.

Ko'rib turganingizdek, 1 yoshdan 6 yoshgacha bola o'zining shakllanishida juda ko'p muhim daqiqalarni boshdan kechiradi. Unda asosiy aqliyjarayonlar yotadi: fikrlash, nutq, diqqat, xotira, tasavvur. U jamiyatda o'zini namoyon qilishni o'rganadi. Va 7 yoshga kelib, bolani nafaqat o'rganish va mehnat mahsulotlarini (chizmalar, ertaklar, o'yinlar) yaratishga, balki o'z maqsadlari va hayotiy ustuvorliklarini belgilashga qodir shaxs deb atash mumkin. Besh yildan etti yoshgacha shaxsning intellektual, axloqiy-irodaviy va hissiy sohalarining jadal rivojlanishi sodir bo'ladi.

Bolalar o'zlarini va boshqalarni bilishga, ularning motivlarini tushunishga intiladi; o'zlarining xatti-harakatlarini tanlash va harakatlarini baholash. Amaliy va aqliy tajriba, umumlashtirish va sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish tendentsiyasi mavjud. Nutq savodli bo'ladi, intonatsion rangga ega bo'ladi va umumlashtiruvchi

so'zlarning yuki to'ldiriladi. Shu bilan birga, o'sib borayotgan qobiliyatlar turli faoliyat shakllari jarayonida tanadagi yukning oshishini anglatadi. Jismoniy faollik nuqtai nazaridan siz pozitsiyani shakllantirishga, chidamlilik va kuchni rivojlantirishga e'tibor berishingiz kerak. Farzandingiz bilan hissiy aloqani qanday saqlash kerak:

Farzandingizning faoliyatini diversifikatsiya qiling. Bolaning o'zini turli xil mashg'ulotlarda sinab ko'rishi foydalidir, shuning uchun u o'z ufqlarini kengaytiradi va nimani yoqtirishini aniqlaydi. Bolalar kattalar nima qilayotganini kuzatishni yaxshi ko'radilar va vaqt o'tishi bilan ular yordam berishga intiladi. Ushbu ajoyib daqiqalardan foydalaning va bolangizga o'zini namoyon qilish imkoniyatini bering. Shu tarzda siz tashabbus va ijodkorlikni rivojlantirasiz. Farzandingizga juda ko'p o'yinchoq sotib olmang. Chaqaloq har doim tabiiy materiallarga ega bo'lsin: novdalar, toshlar, konuslar. Birinchidan, ular ekologik jihatdan qulayroq, ikkinchidan, ular tasavvurni mukammal darajada rivojlantiradilar, uchinchidan, ular umuman bepul.

Ko'p yorqin o'yinchoqlarning mavjudligi faqat bolaning e'tiborini chalg'itadi va yangi xaridlarga qaramlikni shakllantiradi. Kichkintoyingizni tez-tez qo'lingizda ushlab turing. Muloqot va jismoniy aloqa nafaqat chaqaloqning aql-zakovatiga ta'sir qiladi, balki sezgir, qabul qiluvchi shaxsni ham shakllantiradi. Kichkintoy o'sib ulg'ayganida, uni tez-tez quchoqlang, boshini silang -siz qo'llab-quvvatlash va sevgingizni shunday ifoda etasiz. Farzandingiz bilan doimo muloqot qiling. Chaqaloq gapira olmasa ham, unga hozir nima qilayotganingizni ayting. Savollarga javob bering va yoshi kattaroq bo'lsa, uni o'ylash va o'zi uchun javob berishga taklif qiling. Ko'proq harakatlaning. Yurish fikrlash jarayonini rag'batlantiradi va aql uchun ajoyib mashqdir. Bundan tashqari, bola kattalarga qaraganda harakatga ko'proq ehtiyoj sezadi. Farzandingizni o'z joyi bilan ta'minlang: o'z xonasi, o'z beshigi. Bu xavfsizlik hissi va vaqt o'tishi bilan sizning narsalaringizga mas'uliyat va ehtiyotkor munosabatni yaratadi. Maktabgacha yoshda bolaning o'rganishi muhim: O'z his-tuyg'ularini, holatlarini va ehtiyojlarini tushuning va aytish -ya'ni nafaqat anglab yetibgina qolmay, balki o'z ichki dunyosida nima sodir bo'layotganini ham nomlay oladi.

Bu faqat kattalar yordamida shakllanadi, u bola hali ham gapirolmasa, uning barcha harakatlari va atrofdagi narsalarni ovozi bilan aytadi va savollarga sabr bilan javob beradi. Tanani his qilmoq. Bu yerda harakatli o'yinlar, ob'ektlar bilan manipulyatsiya, tabiatda bo'lish va hayvonlar bilan o'ynash yordam beradi. Va shunchaki quchoqlash. Asosiy muloqot holatlarini hal qilish : o'yinchoqnido'stlar bilan bo'lishish, boshqa bola bilan do'stlashish, kattalarning savollariga javob bering. O'ynamoq. O'yin rivojlanishining muayyan bosqichlari mavjud: hissiy o'yin, motorli o'yin, ijtimoiy o'yin, hikoyaviy o'yin. Ularning har birining ketma-ketligi va o'tishi muhimdir. O'yin davomida bola rivojlanadi va o'rganadi. Shu sababli, maktabgacha yoshdagi bolaga so'z erkinligi berilishi kerak, ammo axloqiy tarbiya yordamida chegaralarni belgilash kerak. Tasavvur

qilmoq: ertaklarni tuzish, o'yinlarda xayolparastlik qilish -bu to'g'ri majoziy yarim sharning faoliyati.

Buning asosida ijodiy qobiliyatlar va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati nafaqat mashg'ulotlarda, balki shaxslararo muloqotda shakllanadi. Bu davrning asosiy vazifalari bolaning psixofizik salomatligini mustahkamlashdir. O'yin faoliyatiga, sog'lom turmush tarziga va umumiyqabul qilingan xatti-harakatlar normalariga qiziqishni saqlab qolish kerak. Mehnat faoliyati shakllanmoqda. Ushbu davrning vazifalari salomatlikni mustahkamlash, vosita va gigienik madaniyatni yanada rivojlantirish, tengdoshlar va kattalar bilan o'zaro munosabatlar normalari bilan tanishishni o'z ichiga oladi. Qiziqish va ijodkorlikni har tomonlama rag'batlantirish, o'quv faoliyatini o'zlashtirish uchun zarur shart-sharoitlarni targ'ib qilish kerak.

Bola rivojlanishining har bir bosqichida uning ruhiy xususiyatlariga yetarlicha e'tibor berish kerak. Biroq, biz individual yondashuv haqida unutmasligimiz kerak, chunki bolalar har xil va ko'pincha yuqoridagi davrlar u yoki bu yo'nalishda siljishi mumkin. Rivojlanish psixologiyasini har tomonlama o'rganish va ilmiy dogmalarni haqiqiy bolalarga moslashtirish qobiliyati o'qituvchilarga yuklangan vazifalarni eng samarali bajarishga imkon beradi. Ya'ni, maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabda o'qishga intellektual, motivatsion va irodaviy tayyorgarlik bilan ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Н. А. Ветлугина «Методика музыкального воспитания в детском саду»
- 2.А. Н. Зими́на «Основа́ы музыкального воспитания в дошко́льном учрежде́нии»
- 3.Т. С. Бабаджан «Музыкальное воспитание детей раннего возраста»

- 4.Е. И. Юдина «Первые уроки музыки и творчества»
- 5.С. И. Бекина, Т. П. Ломова, Е. Н. Соковнина « Музыка и движение»
- 6.Журнал «Справочник музыкального руководителя»
- 7.М. Б. Зацепина «Музыкальное воспитание в детском саду»
- 8.М. Б. Зацепина «Культурно-досуговая деятельность в детском саду»